

บทที่ 3

วิธีการศึกษาและค้นคว้า

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีศึกษา อำเภอภูพาน” มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ “อำเภอภูพาน” ตำบลป่าเลี้ยวพัฒนา กิ่งอำเภอเม่นัง จังหวัดสกลนคร โดยประเด็นหลักที่ต้องการศึกษาคือ ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในมิติด้านต่างๆ คือ ด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านชุมชนและวัฒนธรรม รวมถึงทุนชุมชนที่สามารถใช้เป็นฐานคิดในการกำหนดแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เหมาะสมและเกิดความยั่งยืนแก่ชุมชนท้องถิ่น

พื้นที่ศึกษา

แนวทางในการศึกษาถึงศักยภาพในมิติด้านต่างๆ ของชุมชนแหล่งท่องเที่ยว “อำเภอภูพาน” ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น เน้นการศึกษาริบทและศักยภาพในภาพรวมของ “อำเภอภูพาน” นับตั้งแต่ลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ชุมชนและวัฒนธรรม รวมถึงการศึกษาถึงทุนทางสังคมของชุมชนแหล่งท่องเที่ยว “อำเภอภูพาน”

การศึกษานี้ให้ความสำคัญกับปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่น การอธิบายและการตีความของวัฒนธรรม เพื่อค้นหารูปแบบวิถีชีวิตประจำวันของชุมชน โดยศึกษาและค้นหาว่าผู้คนได้ทำอะไร (พฤติกรรม) ผู้คนพูดอะไร (ภาษา/การสื่อสาร) ตลอดจนผู้คนเหล่านั้นทำ (สิ่งประดิษฐ์) และใช้อะไร อย่างไร มีวิวัฒนาการทางสังคมและกระบวนการเปลี่ยนแปลงระบบความสัมพันธ์ในชุมชน จากระบบความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นอันเนื่องด้วยการกระทำต่อกันทางสังคมของคนในชุมชนท้องถิ่น รวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องไปเป็นระบบความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น โดยมี “อำเภอภูพาน” ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ถูกให้ความสำคัญ และมีความสำคัญในการกำหนดแนวทางการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว กล่าวคือ การวิจัยนี้ยังให้ความสำคัญและต้องการศึกษาว่า องค์การบริหารส่วนตำบลป่าเลี้ยวพัฒนาต้องร่วมมือกับคนในชุมชนตำบลป่าเลี้ยวพัฒนาอย่างไร ในการจัดการท่องเที่ยวให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในที่นี้ศึกษาพื้นที่โดยรอบ “อำเภอภูพาน” อันได้แก่ บ้านควนดินดำ หมู่ที่ 9 อันเป็นแหล่งท่องเที่ยวของ “อำเภอภูพาน” เมื่อหลายร้อยล้านปีก่อน เพื่อให้สามารถใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น เป็นฐานคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยว “อำเภอภูพาน” ภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนแก่ชุมชนท้องถิ่น ดังนั้น การเลือกพื้นที่ภายใต้แนวความคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องประกอบด้วย ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

การอนุรักษ์ กระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้เลือกชุมชนที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและมีคุณค่าต่อชุมชน ให้ชุมชนท้องถิ่นและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ตระหนัก รู้สึกรักและหวงแหนความเป็นเอกลักษณ์นี้ ผู้วิจัยจึงได้เลือกบ้านควนดินดำ หมู่ที่ 9 ตำบลปาล์มพัฒนา กิ่งอำเภอมะนัง จังหวัดสตูล ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยว “ถ้ำภูผาเพชร” เป็นพื้นที่ศึกษา

การเข้าสู่พื้นที่ศึกษา

การเข้าสู่พื้นที่ศึกษาในการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเก็บข้อมูล เนื่องจากการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในลักษณะนี้ นอกจากการศึกษาจากเอกสารแล้ว จำเป็นต้องใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) จากชาวบ้านผู้ให้ข้อมูล รวมถึงผู้ให้ข้อมูลประเภทอื่นๆ ด้วย ทั้งนี้ เพื่อสอบถามถึงองค์ความรู้เกี่ยวกับ “ถ้ำภูผาเพชร” ตามความเข้าใจของบุคคลเหล่านั้น อีกทั้งได้ทำความเข้าใจกับวิถีชีวิตและระบบความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้าน ซึ่งต้องใช้เวลาซักถามต่อรายไม่น้อยกว่า 1 ชั่วโมง ดังนั้น การสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์จึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้ผู้ที่ให้ข้อมูลเกิดความรู้สึกเป็นกันเอง มีความเต็มใจที่จะตอบคำถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสำหรับใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์เจาะลึกดังกล่าว โดยแนวคำถามนี้ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์การวิจัย คำถามการวิจัยและกรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการในการสร้างแนวคำถามนี้ผู้วิจัยได้ลงไปสำรวจพื้นที่เบื้องต้น พูดคุยกับชาวบ้านเกี่ยวกับวิถีชีวิต ระบบความสัมพันธ์ การเปลี่ยนแปลงแนวทางการประกอบกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชนท้องถิ่นที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในรูปแบบใดบ้าง

ในการเข้าถึงชุมชนท้องถิ่นนั้น ผู้วิจัยมีความคุ้นเคยกับผู้นำชุมชน และชาวบ้านในพื้นที่มาก่อนแล้วในระดับหนึ่งเนื่องจากได้ปฏิบัติราชการ ณ สำนักงานศึกษาธิการอำเภอกิ่งอำเภอมะนัง มาเป็นระยะเวลา 1 ปีเศษ โดยได้ร่วมในกิจกรรมของชุมชนท้องถิ่นด้านวัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ มาตั้งแต่ต้น การสร้างความสัมพันธ์ครั้งนี้ จึงเป็นไปเพื่อหาวิธีการและรูปแบบที่เหมาะสมในการตั้งประเด็นคำถามกับชาวบ้าน หลังจากนั้นผู้วิจัยได้สร้างแนวคำถามกับชาวบ้านภายในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นทั้งผู้ให้ข้อมูลหลักและไม่ใช่ผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อเป็นการตรวจสอบว่าแนวคำถามที่สร้างขึ้น เป็นไปตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการวิจัยหรือไม่ พร้อมทั้งตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการทดลองว่าครอบคลุมประเด็นคำถามการวิจัยหรือไม่ อย่างไร หลังจากที่ทดลองใช้แล้วผู้วิจัยได้นำผลการทดลองดังกล่าวมาปรับปรุงแนวคำถาม วิธีการและรูปแบบในการเก็บข้อมูลให้มีความเหมาะสม ทั้งนี้ เพื่อให้การเก็บข้อมูลเป็นไปอย่างราบรื่นและสามารถเก็บข้อมูลได้อย่างครบถ้วน แนวคำถามที่ใช้สัมภาษณ์ในการวิจัยนี้ประกอบด้วย 2 แนวคำถามใหญ่ๆ คือ

1) ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพ และโครงสร้างพื้นฐานของหมู่บ้าน การสัมภาษณ์ในประเด็นนี้ เป็นการสืบย้อนอดีตเรื่องการก่อตั้งหมู่บ้าน ความเป็นมาของการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน การเปลี่ยนแปลงทางด้านสภาพภูมิศาสตร์ และจุดของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และเกิดผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้านอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นถึงกระบวนการก่อนที่ “การท่องเที่ยว” กลายเป็นส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่น

2) การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพและโครงสร้างพื้นฐานในแต่ละด้าน แต่ละช่วง นั้น มีผลต่อการให้ความหมาย ความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว“ถ้ำภูผาเพชร” ต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านใดบ้างและอย่างไร

สำหรับการเข้าเก็บข้อมูลในพื้นที่ ผู้วิจัยได้ประสานงานโดยตรงกับผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลพัฒนาในพื้นที่บ้านควนดินดำ พร้อมทั้งได้สอบถามข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านด้านประวัติความเป็นมา ชีวิตความเป็นอยู่ ความเจริญและการพัฒนาหมู่บ้านรวมถึงความร่วมมือในการให้ข้อมูลของชาวบ้าน และสิ่งสำคัญในการเข้าไปเก็บข้อมูลคือการสร้างความไว้วางใจต่อการเข้าไปในหมู่บ้าน ซึ่งในอดีตผู้วิจัยมีความผูกพันกับชาวบ้านมาก่อน เนื่องจากผู้วิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของหมู่บ้าน เช่น การทอดผ้าป่าสามัคคี การประชุมหมู่บ้าน การสำรวจพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวร่วมกัน ซึ่งการลงพื้นที่ก่อนการเก็บข้อมูลจริงนี้ ทำให้ผู้วิจัยมีความคุ้นเคยและสามารถเข้าถึงชาวบ้านได้เป็นอย่างดี สามารถชี้แจงและทำความเข้าใจกับชาวบ้านเกี่ยวกับการสัมภาษณ์ระดับลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เชื่อถือได้และสอดคล้องกับประเด็นที่ทำการศึกษาวิจัย

การเก็บข้อมูลในพื้นที่ศึกษา

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลในพื้นที่ศึกษา ด้วยการสำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ เพื่อนำมาเป็นฐานคิดในการสร้างประเด็นคำถามที่มีความสอดคล้องกัน ทั้งในเชิงทฤษฎีและบริบทของชุมชนท้องถิ่น ในขณะเดียวกันผู้วิจัยได้สร้างความสัมพันธ์กับชุมชนจากระดับเดิมระหว่างผู้วิจัยกับผู้นำชาวบ้าน เพื่อสร้างความไว้วางใจของชาวบ้านในการให้ข้อมูลกับผู้วิจัยมากขึ้น ซึ่งจากการสอบถามลักษณะพื้นฐานและการเปลี่ยนแปลง พบว่า บ้านควนดินดำมีการเปลี่ยนแปลง 2 ช่วง คือ

ช่วงแรก ช่วงก่อนการค้นพบ “ถ้ำภูผาเพชร” โดยเริ่มตั้งแต่การก่อตั้งหมู่บ้าน ด้วยการที่ชาวบ้านเข้าไปจับจองที่ดินบริเวณป่าเสื่อมโทรมตามประกาศของภาครัฐ สำหรับความเปลี่ยนแปลงของชุมชนในช่วงนี้ คือ มีการสร้างถนนดินลูกรังที่ชาวบ้านช่วยกันสร้างเอง และมีงบประมาณส่วนหนึ่งจากหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ที่ 45 (นพค.) กับเงินช่วยงบประมาณที่ได้รับ

การผลักดันจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสตูลที่เข้ามาสมทบ ทำให้เดินทางสัญจรได้สะดวกมากขึ้น ส่วนโครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภคของชุมชนในขณะนั้นยังไม่มีไฟฟ้าใช้ โดยภาพรวมการเดินทางและการสัญจรในขณะนั้นยังมีความลำบาก ชาวบ้านส่วนใหญ่ทำสวนและสร้างบ้านเรือนอยู่ในบริเวณพื้นที่ทำกินของตนเอง บางแห่งมีการอยู่เป็นกลุ่มแต่มีบ้านเรือนอยู่ไม่มากนัก ดังนั้นแม้บ้านแต่ละหลังอยู่ห่างไกลกันแต่มีความสัมพันธ์เป็นระบบเครือญาติ

ช่วงที่สอง ช่วงหลังการค้นพบ “ถ้ำภูผาเพชร” เป็นช่วงที่หมู่บ้านมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือมีการพัฒนาหมู่บ้านในด้านต่างๆ เช่น มีการก่อสร้างถนนลาดยางและไฟฟ้า ทำให้ลักษณะความเป็นอยู่ในชุมชนท้องถิ่นดีขึ้น การเดินทางสัญจรมีความสะดวกมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามระบบความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นยังคงเป็นระบบเครือญาติ และประกอบอาชีพทำสวนยางพารา สวนปาล์ม น้ำมัน และสวนผลไม้ ต่อมาชาวบ้านส่วนหนึ่งได้ให้ความสำคัญกับ “ถ้ำภูผาเพชร” ว่าสามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนท้องถิ่นได้ คือให้ “ถ้ำภูผาเพชร” เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยอาศัยความร่วมมือกับองค์กรภาครัฐและภาคเอกชนในการดำเนินการจัดการ

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยนี้ สนใจศึกษาถึง “ศักยภาพ” ในมิติด้านต่างๆ ของชุมชน โดยศึกษาผ่านปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีช่วงสำคัญของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนหมู่บ้าน และเพื่อให้เห็นถึง “ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น ผู้วิจัยจึงเลือกเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นผู้มีประสบการณ์ และเกี่ยวข้องกับพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้ำภูผาเพชร” และสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งคือผู้ให้ข้อมูลหลักต้องเป็นผู้ที่สามารถบอกเล่าถึงความเป็นไปของชุมชนท้องถิ่นในแต่ละช่วงของการเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจำแนกคุณลักษณะของผู้ให้ข้อมูลหลัก สำหรับการวิจัยนี้ออกเป็นกลุ่มต่างๆ กล่าวคือ ผู้ก่อตั้งระยะเริ่มแรก (ผู้บุกเบิก) ผู้นำชุมชน มัคคุเทศก์ท้องถิ่น พนักงานภาครัฐ ผู้ประกอบการในท้องถิ่น และชาวบ้านในพื้นที่บ้านควนดินดำ ดังนี้

ที่	ผู้ให้ข้อมูลหลัก	อายุ (ปี)	คุณลักษณะของผู้ให้ข้อมูล
1.	นายขวัญ เต็มแก้ว	77	ผู้ก่อตั้งระยะเริ่มแรก (เป็นชาวบ้านผู้บุกเบิก)
2.	นายเปลก ร่มหมุน	64	ผู้ก่อตั้งระยะเริ่มแรก (เป็นชาวบ้านผู้บุกเบิก) และมีรถยนต์คันแรกที่ใช้บริการผู้โดยสารในชุมชน
3.	นายชู ปลอดเหล็ก	76	ผู้ก่อตั้งระยะเริ่มแรก (เป็นชาวบ้านผู้บุกเบิก)
4.	นางคล้าย ชูจันทร์	57	ถือเป็นผู้ก่อตั้งระยะเริ่มแรก (เป็นชาวบ้านผู้บุกเบิก) อยู่บ้านปากคอกใกล้บ้านควนดินดำ

ที่	ผู้ให้ข้อมูลหลัก	อายุ(ปี)	คุณลักษณะ ของผู้ให้ข้อมูล
5.	นายประเสริฐ ละมุลสุข	53	ผู้นำชุมชน (นายกองค์การบริหารส่วนตำบลปาล์มพัฒนา) ผู้มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาให้ “ถ้ำภูผาเพชร” เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของชุมชน
6.	นายขับ สงคิ้ว	52	ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) เป็นผู้ประสานงานการเก็บข้อมูลและให้ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน
7.	นางประทุม เชื้อหว่อง	49	ผู้นำชุมชน (สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลปาล์มพัฒนา ในพื้นที่บ้านควนดินดำ) หน้าที่ดูแลพื้นที่ในเขตถ้ำภูผาเพชร
8.	นายคณิง จันทรแดง	53	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น เป็นผู้ร่วมสำรวจถ้ำภูผาเพชร และเป็นผู้ประกอบการในท้องถิ่น
9.	นายศักดิ์ชัย บุญคง	49	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น และเป็นผู้นำชาวบ้านสำรวจถ้ำภูผาเพชร อย่างเป็นทางการ
10.	นายจำเนียร หนูชุม	50	มัคคุเทศก์ท้องถิ่นประจำ “ถ้ำภูผาเพชร” และเป็นชาวบ้านจากจังหวัดตรัง
11.	นายศักดิ์ ศรีบุญลือ	62	มัคคุเทศก์ท้องถิ่นประจำ “ถ้ำภูผาเพชร” และเป็นชาวบ้านจากภาคอีสาน
12.	นายบัญชา ตั้งขพันธ์	41	พนักงานภาครัฐ (ปลัดอำเภอ หัวหน้าฝ่ายปกครองและพัฒนา กิ่งอำเภอมะนัง) ผู้ทำหน้าที่ประสานงานกับองค์กรอื่นๆ ในท้องถิ่น
13.	ว่าที่ ร.ต.สุกค พรหมรักษ์	37	พนักงานภาครัฐ (ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลปาล์มพัฒนา) ผู้ร่วมบุกเบิกสำรวจถ้ำภูผาเพชร และพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว
14.	นายณรงค์ แก้วเสน	41	พนักงานภาครัฐ (หัวหน้าหน่วยพิทักษ์ป่าภูผาเพชร) หน้าที่รับผิดชอบพื้นที่ป่าบริเวณถ้ำภูผาเพชร เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด จังหวัดพัทลุง ตำแหน่งบริหารจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 20 กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช
15.	นางพัชรารณย์ ยงหนู	29	พนักงานภาครัฐ (พนักงานเก็บเงินค่าเข้าชมถ้ำภูผาเพชร ที่องค์การบริหารส่วนตำบลปาล์มพัฒนาจ้าง)
16.	นายดำรง พรหมบุญแก้ว	30	พนักงานภาครัฐ ทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่ดูแลเรือล่องแก่งขององค์การบริหารส่วนตำบลปาล์มพัฒนา

ผู้ให้ข้อมูลหลัก	อายุ (ปี)	คุณลักษณะของผู้ให้ข้อมูล
17. นายพา ฌ นิตย์	61	ชาวบ้านในพื้นที่เจ้าของสวนผลไม้ที่ให้บริการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เลขที่ 93 หมู่ที่ 6 ตำบลปาล์มพัฒนา กิ่งอำเภอมะนัง
18. นายประเสริฐ คงทวี	66	ชาวบ้านในท้องถิ่นเป็นเจ้าของบ้าน “พิพิธภัณฑ์รากลไม้” เลขที่ 132 หมู่ที่ 9 ตำบลปาล์มพัฒนา กิ่งอำเภอมะนัง
19. นายเม่า อนันต์	102	ชาวบ้านผู้บริจาคที่ดินเพื่อสร้างโรงเรียนบ้านป่าพนซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่บ้านควนดินดำ
20. นายไพโรจน์ คำพลับ	49	ชาวบ้านที่มีบทบาทในการนำเสนอแนวคิดพัฒนาอำเภูหาเพชร และเป็นผู้นำกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน
21. บุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง อีกจำนวน 11 คน		ตัวแทนจากองค์กรภาครัฐต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและชาวบ้านในชุมชนแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ พนักงานภาครัฐที่เป็นปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ พัฒนาการอำเภอ เกษตรอำเภอ ที่ดินอำเภอ ตำรวจ ผู้นำชุมชนและชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นเป็นต้น

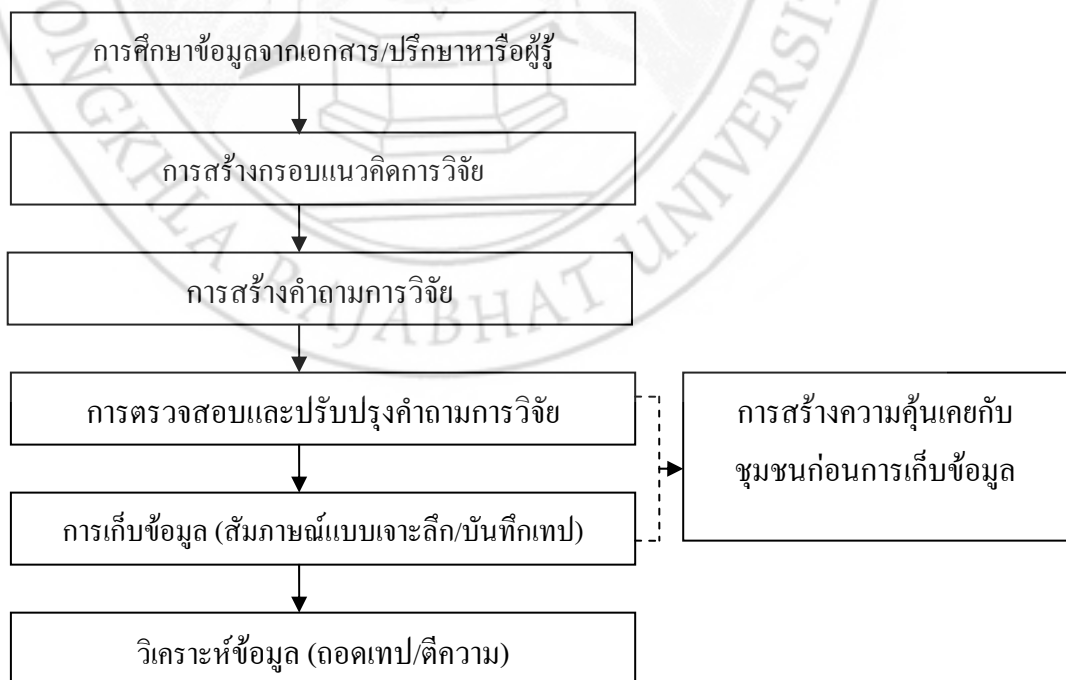
การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาศักยภาพในมิติด้านต่างๆ ของชุมชนท้องถิ่น โดยการศึกษาผ่านปรากฏการณ์ทางสังคมที่ต้องใช้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อให้การอธิบายปรากฏการณ์และกระบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้น มีความชัดเจนและเป็นระบบ การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ สำหรับศึกษา วิเคราะห์ ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ตลอดจนการเกิดขึ้นของการเปลี่ยนแปลงนั้น ว่ามีสภาพที่แตกต่างและมีความหลากหลายไปตามกาลเวลาของประวัติศาสตร์ และสภาพแวดล้อมเฉพาะของสังคมที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาหนึ่งๆ การเข้าถึงข้อมูลนั้น ผู้วิจัยมีความคุ้นเคยกับชุมชนชาวบ้านอยู่ก่อนแล้วจากการร่วมกิจกรรมต่างๆ กับชุมชน การร่วมสังเกตการณ์ที่นำไปสู่การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ดังที่กล่าวไปข้างแล้วข้างต้น ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการนำข้อเท็จจริงหรือข้อมูลทางสังคมที่ได้มาประมวลหาตรรกะด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น อีกทั้งหากทฤษฎีที่ อยู่เบื้องหลังของการแสดงพฤติกรรมของคนในชุมชนท้องถิ่น (อนันต์ กาญจนพันธุ์ อ่างใน อัจฉรา วงศ์วัฒนามงคล 2545: 54) ซึ่งการศึกษาลักษณะเช่นนี้ เป็นความพยายามศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมตามลักษณะที่เป็นธรรมชาติสะท้อนประสบการณ์ชีวิต และการเกิดระเบียบทางสังคมของคนในชุมชน อันนำไปสู่การสร้างศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพนั้น ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่ได้เล่าถึงการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ซึ่งเป็นเรื่องของปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในอดีต ช่วงก่อนการค้นพบ “ถ้าภูผาเพชร” ก่อนการพัฒนา “ถ้าภูผาเพชร” ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยผู้ให้ข้อมูลหลักพยายามนึกย้อนอดีตเพื่อลำดับเหตุการณ์ต่างๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วง ซึ่งเป็นการเล่าถึงปรากฏการณ์อันเป็นเรื่องของบริบททางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น ในขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำความเข้าใจจากข้อมูลเพื่อให้เข้าถึงความสำคัญและการมีศักยภาพ ทั้งในเชิงกายภาพของสภาพแวดล้อมและสังคมของชุมชน เป็นการประสานงานเพื่อสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนในรูปแบบทั้งที่เป็นทางการ ไม่เป็นทางการ และสัมภาษณ์ชาวบ้านเกี่ยวกับลักษณะพื้นฐานของหมู่บ้าน ปรากฏการณ์ทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านที่เกิดขึ้น อีกทั้งสอบถามถึงความเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้าน นำเทปบันทึกการสัมภาษณ์มาถอดแบบคำต่อคำ (Transcript) หลังจากนั้นผู้วิจัยได้วิเคราะห์และทำความเข้าใจเพื่อดูการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านที่เกิดขึ้น

การดำเนินการวิจัย

การศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้าภูผาเพชร” มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในมิติต่าง ๆ ประกอบด้วย ด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านชุมชนและวัฒนธรรม รวมถึงทุนชุมชนที่สามารถใช้เป็นฐานคิด ในการกำหนดแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เหมาะสม และเกิดความยั่งยืนแก่ชุมชนท้องถิ่น โดยมีแนวทางการดำเนินการวิจัย ดังนี้

แผนภูมิที่ 5 แผนภูมิกรอบแนวทางการดำเนินการวิจัย